

Uttalande från Nordiska språkmötet/Nordmålforum 2007 om namnvård och språkpolitik

Den 7–9 september samlades ett sjuttiofem nordiska språkvårdare, experter på namnjuridik och namnforskare till ett möte i Uppsala under rubriken ”Namn, namnvård och språkpolitik i ett mångspråkigt Norden i dag”. Ansvarig för mötet var Nordens språkråd, Nordiska Ministerrådets rådgivande grupp i språkfrågor.

På mötet diskuterades ortnamn och personnamn och de uppgifter nordisk namnvård står inför. Som ett svar på globalisering och internationalisering håller flertalet nordiska länder på att utveckla en ny språkpolitik. De nordiska utbildningsministrarna antog också hösten 2006 en deklaration om en nordisk språkpolitik.

Vården av personnamn och ortnamn är en central del av denna språkpolitik. I människors liv skapar namnen identitet, sammanhang och djupare förståelse för historia och samtid. Namnskicket i dag måste både återspegla ett långt historiskt arv och ge utrymme för de många olika språk och kulturer som människorna i Norden numera bär med sig.

Nordens länder har alla sina särdrag i namnskicket, och namnvården i de nordiska länderna arbetar efter delvis olika principer. Det är en del av skilda nationella kulturarv och behöver inte ifrågasättas. Men i samtliga nordiska länder är de språkpolitiska utmaningarna för namnvården betydande. Det är till exempel inte alltid en enkel uppgift att balansera en tydlig förankring i nationella kulturarv, ökat utrymme för utomnordisk personnamnstradition, stor personlig frihet och ökad nordisk samordning.

Behovet av ökat nordiskt samarbete i namnfrågor är därför starkt på många områden. På mötet i Uppsala uttryckte många deltagare en samsyn kring följande utgångspunkter:

Namnvarlden måste präglas av respekt för namnskicket som centralt kulturarv. Nya ortnamn och nya kategorier av ortnamn växer fram som en följd av förvaltningsreformer. De bör ansluta till vedertagna mönster för geografiska namn. De språkliga beståndsdelarna bör i huvudsak hämtas från landets nationalspråk eller officiella minoritetsspråk. Stavningen bör som huvudregel överensstämja med rådande regler i respektive språk, inte anpassas till äldre språkhistoriska skeden eller ortografisk praxis i utomnordiska internationella språk. Dubbelnamn, som förekommit t.ex. vid kommunsammanslagningar, bör helst undvikas i de nordiska länder där detta ortnamnsskick saknar historisk förankring.

Namnskicket måste ge utrymme för språkliga minoriteter och den faktiska mångspråkigheten i Norden

I Norden finns sex språk som är både kompletta och samhällsbärande: danska, finska, färöiska, isländska, norska och svenska. Också samiska, som har minoritetsspråksställning i Finland, Norge och Sverige, och grönländska kan betraktas som samhällsbärande. Ytterligare ett antal språk har i ett eller flera nordiska länder minoritetsspråksställning: kvänska, meänkieli, romani, jiddisch, tyska. Inom respektive förvaltningsområden måste de officiella minoritetsspråkens namn användas så långt möjligt på skyltar och kartor och vid annan

utmärkning. Personnamnslagstiftningen måste ta hänsyn till särskilda namntraditioner inom t.ex. samiska eller romska folkgrupper.

Ett stort antal nordbor har numera utomnordiska modersmål och kan bära upp ett personnamnsskick som har en annan historisk förankring än det nordiska. Personnamnslagstiftningen måste anpassas till detta mer mångskiftande namnbruk – det behöver självklart inte betyda en total frihet, exempelvis för personnamn som inte har förankring i någon språklig kultur.

Instanser som beslutar om namn måste ha ett nära samarbete med namnvårdsexperter och också ett nära nordiskt samarbete

Vilka instanser som officiellt fastställer namn varierar mellan de nordiska länderna. Det behöver inte vara något hinder för ett nordiskt samarbete. Däremot är det önskvärt att det inom varje land råder god samordning och finns tydliga principer och beslutsordningar. Exempelvis vore det för förnamnets del önskvärt med ett centralt organ i varje land som kan tolka lagen och garantera att den tillämpas lika. Annars kan olika administrativa organ inom olika delar av landet utveckla olika praxis. Det blir besvärligt att upprätthålla kontakter och erfarenhetsutbyte mellan de nordiska grannländerna om det är oklart vilka instanser som faktiskt har bestämmanderätten över namnskicket. Vidare måste namnvårdare och namnexperter ha ordentliga möjligheter att delta i besluten. Också det är en förutsättning för vidgat nordiskt samarbete.

På en del specifika punkter kan nationell namnlagstiftning behöva ses över i syfte att stärka den nordiska samhörigheten. Man kan t.ex. fråga sig i vilken utsträckning svensk personnamnslagstiftning ger utrymme för danskt namnsskick med två efternamn eller isländskt namnsskick med förnamnet som huvudnamn.